

OZODLIK NIDOSI

Nuradilova Asal Dilshodxo'ja qizi

Ilmiy rahbar: Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy Pedagogika universiteti
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Daminova Sevinch Tuychi qizi

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti 3-bosqich talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17277553>

Annotatsiya: Maqolada "Ruhlar isyoni" dostonining mazmuni va undagi ozodlik g'oyasi tahlil qilinadi. Maqsad – asarda ifodalangan milliy ruh va erkinlik nidosini ochib berishdir. Tadqiqot usuli sifatida asarning syujeti, timsollari va badiiy tasvir vositalari o'rganildi. Natijada dostonning ma'naviy, falsafiy va tarbiyaviy ahamiyati yoritildi. Xulosa sifatida "Ruhlar isyoni" bugungi avlod uchun ham ozodlik va adolat yo'lida ruhiy kuch manbai ekanligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Ozodlik, Milliy ruh, Adolat, Isyon, Ma'naviyat.

Har bir xalq tarixida ozodlik va erkinlik uchun intilish eng muhim qadriyat sifatida e'tirof etiladi. Erkin Vohidovning "Ruhlar isyoni" dostoni ham aynan shu ezgu g'oyalarni o'zida mujassam etib, insoniyatning ruhiy ozodligi, milliy uyg'onishi va adolat yo'lidagi kurashini yuksak badiiy mahorat bilan ifodalaydi. Dostonda shoir o'z davrining og'ir, murakkab voqealarini tasvirlash bilan birga, umuminsoniy qadriyatlarni – erkinlik, adolat, fidoyilik va vatanparvarlik ruhini ham targ'ib qiladi.

Ushbu doston orqali Erkin Vohidov inson ruhining mustaqil va pok bo'lishi, shuningdek, har bir insonning ma'naviy boyligi va qalbiy kuchi jamiyat taraqqiyoti uchun zarur ekanligini ko'rsatadi. Asarda bengal shoiri Nazrul Islom hayoti va ijodi orqali erkinlik va adolatning muhimligi, insoniylik qadriyatlari, shuningdek, xalqning dardu iltiroblari badiiy obrazlar orqali ifodalanadi. Shu bois, "Ruhlar isyoni" nafaqat bir shoirning hayoti yoki tarixiy voqealarni tasvirlashdan iborat, balki butun insoniyat qalbidagi ozodlik, haqiqat va adolat nidosining ramziy ifodasi hisoblanadi.

Ushbu maqolada dostondagi asosiy g'oyalar, ruhiy kechinmalar va isyon ramzining ma'nosi tahlil qilinadi. Maqolaning asosiy maqsadi – yosh avlod qalbida ozodlik va milliy ruh tuyg'usini uyg'otish, shuningdek, adolat va erk uchun kurashning ma'naviy ahamiyatini yoritishdir. Shu bois maqola, avvalo, o'quvchi yoshlar, talaba-yoshlar hamda adabiyot ixlosmandlari uchun mo'ljallangan.

Erkin Vohidov o'zbek adabiyotida milliy ruh va ozodlik g'oyalarini kuylagan yirik shoir sifatida tanilgan. Uning "Ruhlar isyoni" dostoni shoirning ijodiy merosida alohida ahamiyat kasb etadi. Asarda bengal shoiri Kazi Nazrul Islomning qismati markazga qo'yilgan bo'lsa-da, asar mazmuni birgina biografik

voqealarni hikoya qilish bilan chegaralanib qolmaydi. U umumxalq iztirobi, milliy erkinlikka tashnalik va adolat uchun kurashning badiiy ifodasiga aylanadi. Shu jihatdan dostonni tarixiy xotira, ma'naviy o'git va badiiy-falsafiy mushohada uyg'unligidan tashkil topgan asar sifatida baholash mumkin.

Nazrul Islom mustamlaka zulmi hukmron bo'lgan Hindiston sharoitida yetishib chiqqan shoirdir. U o'z she'rlari bilan millionlab odamlarning qalbida ozodlikka tashnalik, isyonkorlik ruhini uyg'otdi. Uning mashhur shiori – "Inson ozod tug'iladi va ozod yashashga haqlidir" – nafaqat o'z davri uchun, balki bugungi kun uchun ham dolzarb g'oya bo'lib qolmoqda. Biroq mustamlakachilar bu g'oyadan qo'rqishdi. Natijada Nazrul Islom qamoqqa olinib, qiynoqlarga solindi. Shoir ijodining eng yuksak davrida hushidan ayrildi va umrining qolgan qismini ruhiy azobda o'tkazdi. Bu fojia alohida shaxsning taqdiri emas, balki butun bir xalqning iztiroblari ramziga aylandi.

Erkin Vohidov Nazrul Islom obrazida aslida o'z xalqining ham iztiroblarini aks ettiradi. XX asrning o'rtalarida O'zbekiston ham mustamlakachilikning og'ir oqibatlarini boshidan kechirdi. Milliy urf-odatlar taqiqlanib, ziyolilar qatag'on qilindi, so'z erkinligi yo'qoldi. Shu sababli Vohidov dostonida Nazrulning fojiali qismati orqali o'zbek xalqining kechinmalarini ham ifodaladi. U o'z asari orqali xalqni uyg'otishni, ozodlik va adolat yo'lida fidoyilikka undashni maqsad qilgan.

"Ruhlar isyoni" dostoni faqatgina tarixiy voqealarning oddiy tasviri emas. Asarda shoirning falsafiy mulohazalari, insoniyat taqdiri haqidagi mushohadalari ham muhim o'rin tutadi. Erkin Vohidov shoirning boshidan kechgan fojialarni tasvirlar ekan, bir vaqtning o'zida ijodkorning jamiyat oldidagi mas'uliyati, inson qalbida erkinlikka bo'lgan intilishning tabiiyligi haqida ham fikr yuritadi. Shu bois asarda Nazrul Islomning hayoti bahona qilib olingan bo'lsa-da, unda insoniyatning umumiy dardi va orzulari ifodalanadi.

Dostonning kompozitsion tuzilishi ham alohida e'tiborga loyiq. U besh fasldan tashkil topgan bo'lib, har bir fasl rivoyatlar va hikoyatlar orqali chuqurlashtiriladi. Bunday uslub kitobxonni asta-sekin murakkab mushohadalarga olib kiradi va asarning ta'sirchanligini oshiradi. Asarning epigrafi sifatida tanlangan "Tug'ilgansan ozod, mudom ozod bo'lib qol!" misrasi butun asarning bosh g'oyasini ifodalaydi. Bu satrlar shoirning doston orqali ilgari surmoqchi bo'lgan asosiy chaqiriq – insonning erkin yashash huquqini himoya qilish ramzi sifatida xizmat qiladi.

"Ruhlar isyoni" dostoni o'zbek kitobxonni uchun milliy o'zlikni anglash va erkinlik g'oyasini chuqur his qilish imkoniyatini yaratadi. Bugungi global dunyoda ham dostonning ahamiyati yo'qolmagan. Hali-hamon turli mamlakatlarda

adolatsizlik, zulm va erkinlikning cheklanishi kuzatilmoqda. Shu sababli Vohidovning bu dostoni insoniyatni adolat, tinchlik va erkinlik uchun kurashga chorlovchi badiiy bayroq sifatida qadrlanadi.

Erkin Vohidovning bu asarda ko'tarilgan masalalari shaxsiy iztirob bilan umumxalq dardining qo'shilishi orqali yanada kuchli ta'sirga ega bo'ladi. Shoir Nazrul Islomni nafaqat ilhom manbai, balki ustoz va hamfikir sifatida ko'radi. U Nazrulning qismatida ijodkorlikning buyuk mas'uliyati, insoniylikning fidoyiligi va erk uchun kurashning buyuk namunalarini ko'radi. Shu jihatdan "Ruhlar isyoni"ni nafaqat adabiy asar, balki ruhiy-ma'naviy saboq sifatida ham baholash mumkin.

Dostonning badiiy qimmatini shundaki, unda tarixiy voqealar shaxsiy kechinmalar bilan uyg'unlashadi, falsafiy mushohada esa xalqona samimiyat bilan qorishib ketadi. Bu esa asarni nafaqat o'tmish iztiroblarini eslatuvchi, balki kelajak uchun ham ruhiy dastur sifatida o'qishga undaydi.

"Ruhlar isyoni" bugungi yosh avlod uchun ham erkinlikning qadrini anglashga, o'z milliy qadriyatlariga sodiq bo'lishga va adolat yo'lida kurashishga da'vatdir.

Xulosa qilib aytganda "Ruhlar isyoni" dostoni Erkin Vohidov ijodida nafaqat adabiy, balki ma'naviy-milliy ahamiyatga ega. Asarda bengal shoiri Nazrul Islom hayoti va kurashi orqali erkinlik, adolat va insoniylik g'oyalari kuylanadi. Doston bugungi kunda ham xalqni ozodlik va haqiqat yo'lida fidoyilikka chaqiruvchi kuchli ruhiy manba hisoblanadi. Tarixiy voqealar, shoirning shaxsiy kechinmalari va xalqning iztiroblari birlashgan ushbu asar faqat bir shoirga bag'ishlangan emas, balki insoniyat qalbidagi erkinlik va ozodlik nidosining badiiy ifodasi sifatida talqin qilinadi. Adabiyotshunos Ibrohim G'ofurov bu haqda shunday deydi: "Menga bu asar ko'p jihatdan o'zbek she'riy tafakkurining – lirik tafakkurining cho'qqisi bo'lib ko'rinadi." Shu bois, "Ruhlar isyoni" nafaqat o'z davri, balki kelajak avlod uchun ham adolat, erkinlik va milliy uyg'onishning bebaho saboqlaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Erkin Vohidov. Ruhlar isyoni. Toshkent: Nodirabegim nomidagi nashriyot, 2020.
2. Erkin Vohidov. Sharqiy qirg'oq. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va San'at nashriyoti, 1981.
3. <https://n.ziyouz.com>